

Onderwijs en corona - een positief geluid

In de aanloop naar de openstelling van alle scholen is een grote groep dwars- en vrijdenkers uit het basis-, hoger en middelbaar beroepsonderwijs (online) bij elkaar gekomen met als doel samen te reflecteren op de afgelopen periode. Wat hebben we geleerd? Hoe moet het verder met het onderwijs? Wat hebben anderen erover geschreven en onderzocht? Wat opviel was dat er vooral in kansen en mogelijkheden werd gedacht die deze tijd met zich meebrengt. Dat bracht ons op een aantal inzichten die we in dit artikel delen.

We hopen jou als lezer uit te nodigen om in gesprek te gaan met jezelf, collega's, studenten en leidinggevenden. We dagen je uit om op zoek te gaan naar het vuur in jezelf, fakkeldrager te worden en (nog meer) in beweging te komen om de kern van leren terug te brengen in het hart van onderwijs.

Inzicht: Iedereen leert

In de coronatijd leren we allemaal veel, over onszelf, over hoe we omgaan met plotselinge veranderingen, ziekte, verlies van werk, van vaste patronen. Voor sommige docenten biedt dat ruimte om te doen wat op dit moment en voor deze situatie opportuun is. Zij merken dat dit hun leren en werken een nieuwe impuls geeft en worden enorm creatief. Anderen voelden zich ongemakkelijk en onzeker: hoe werkt het online medium? Wat doe ik met leerlingen en studenten die hun camera uitzetten, die niet antwoorden op mijn vraag? Hoe maak ik écht verbinding online? Hoe kom ik dichterbij de praktijk als het gaat om beroepsonderwijs?

Omdat alles anders is geworden, worden gebruiken, regels en gewoonten overbodig en worden we uitgenodigd om hier nieuwe voor in de plaats te zetten. Dat gaat van jouw eigen ochtendritueel tot nieuwe afspraken met je studenten. Van jouw leerstijl tot je relatie met collega's. Het is een prachtige kans om (opnieuw) met je studenten in gesprek te gaan over vragen als: Hoe willen wij samen gaan leren? Welke kansen willen we benutten? Waar krijgen wij energie van?

Denken vanuit het perspectief dat iedereen leert, vraagt veel en andere vaardigheden van de docent. Op sociaal vlak, op didactisch vlak en vanuit het oogpunt van collegialiteit. Voor docent én student gaat het in ieder geval om een andere manier van naar elkaar luisteren. Maar we denken dat het niet bij de docent en de student blijft: in het licht van Leven Lang Ontwikkelen spelen ook de mensen in het werkveld, ouders, peers en andere voorbeelden een rol.

Wat gebeurt er in het onderwijs als je je als docent ook als een lerende opstelt in je relatie met studenten?

Inzicht: Verantwoordelijkheid bij de student – en nu écht

Leerlingen en studenten weten vaak heel goed wat en hoe ze willen leren. In de afgelopen periode is gebleken dat veel leerlingen en studenten de verantwoordelijkheid voor hun leren ook nemen als zij daartoe worden uitgedaagd of door omstandigheden gedwongen. Net als wij, hebben studenten enorm veel geleerd over leren. Over wat voor hen werkt en wat juist niet. Wat we van docenten hoorden is dat sommige studenten floreren in deze tijd omdat ze op hun eigen moment, op hun

eigen manier en met hun eigen peers konden gaan leren. Doordat docenten -gedwongen door de veranderde situatie- de teugels met hun studenten iets lieten vieren, kon dit gebeuren. Wat zegt dit over onze relatie met studenten?

Laten we hen dus betrekken bij het denken over het doel van ons onderwijs en de vormgeving, uitvoering en evaluatie ervan. Zo bereiken we een effectieve en meer informele vorm van medezeggenschap. Als we meer samenwerken met studenten, creëer je als het ware een springplank voor nieuwe kansen, voor hen en voor jezelf.

Dat vraagt van professionals dat je echt betekenis wilt geven aan de inzichten en ervaringen van studenten, zonder aannames en veronderstellingen. Dat je hen uitnodigt om hun ideeën, oplossingen en meningen met je te delen en door nieuwsgierig te zijn naar het verhaal achter dat wat ze je vertellen. Maar ook dat je hen vrijer laat in het kiezen van hoe, wanneer en met wie zij willen leren.

Hoe zou het onderwijs eruitzien als de studenten volwaardig meedenken over vormgeving en uitvoering?

Inzicht: School, kom uit de school

In deze coronaperiode is de maatschappij de grootste leerschool: de ontwikkelingen rondom het coronavirus raken iedereen. Veel leerlingen en studenten hebben van nabij ervaren wat ziekte, afscheid en afstand betekenen. Ze zijn ontslagen of hebben tijdelijk minder inkomen, ervaringen die niet altijd prettig zijn, maar waar je veel van leert. Daarnaast zijn jongeren nog directer betrokken geraakt bij grote maatschappelijke vraagstukken, zoals verschuivingen op de arbeidsmarkt, nieuwe sociale verhoudingen, racisme, klimaat, de toekomst van de economie, etc. En al deze uitdagingen zijn met elkaar verweven, wat vraagt om een multidisciplinaire aanpak en om samenwerking tussen studies, maatschappelijke instanties, bedrijven etc.

Het is nu nog meer doorgedrongen dat leren niet meer is voorbehouden aan onderwijs als systeem, maar verweven moet worden in het leven van ons allemaal. Het bewustwordingsproces dat corona creëert, kan verder worden gevoed in het onderwijs en helpt bij het formuleren van leervragen. Dat leren gebeurt binnen én buiten de school.

Wat gebeurt er als de samenleving ons klaslokaal is?

Inzicht: Durf los te laten en maak ruimte

In de coronaperiode blijken regels en dogma's vloeibaar te worden. Er kan ineens veel meer én bijna alles gaat anders. Voor veel collega's is de omslag enorm en dat kostte natuurlijk veel energie. Nu, na 3 maanden, zijn veel mensen in het onderwijs moe. Dat zou ertoe kunnen leiden dat we zonder tegenwerpingen naar het bestaande systeem terugkeren. Dat we deze coronafase reduceren tot 'een periode waarin er alleen online onderwijs was' en inruilen voor de oude, vertrouwde 'rat race'. Ontwerpers spreken over de 'groan-zone', de kreun-steunfase. De fase van frustratie, ongeduld en ergernis waar we doorheen moeten om keuzes te kunnen/durven maken die ons helpen de stap vooruit te maken. We hebben ervaren dat een echte verandering, zelfs in heel korte tijd, mogelijk is. We moeten dus door deze fase heen, ondanks de pijn.

Juist nú kunnen we dus tijd maken om structuren los te laten en ruimte te maken. Het wezenlijke gesprek voeren over wat de bedoeling is van ons onderwijs. Daar is geen 'juist' antwoord op, het gaat erom dat we met elkaar, studenten, docenten en leidinggevenden deze vraag stellen en onderzoeken. Daarna kun je vanuit de juiste bedoeling het onderwijs opnieuw vormgeven mét de kennis en ervaringen die deze periode ons brengt.

Wat heb jij (nog) los te laten? Wat let jou om de vlucht naar voren te maken?

En nu?

De wereld van vandaag is turbulent, uitdagend en onzeker. Het is een tijd van afscheid nemen en omarmen. Deze tijd nodigt ons uit om veranderingen die al langere tijd in de lucht hangen nu door te voeren. Dat vraagt moed, ondernemerszin en een nieuwe kijk op leren en onderwijs.

Dit artikel hebben we in de eerste plaats voor onszelf geschreven, vanuit de behoefte om elkaar te vinden en verder te kijken dan korte termijn reparaties en onmogelijkheden. Wij hopen dat deze tijd de impulsen geeft die het onderwijs nodig heeft om te transformeren tot plekken waar het bruist en waar écht geleerd wordt in constante interactie met de samenleving.

We hopen dat dit artikel je uitdaagt om op zoek te gaan naar het vuur in jezelf, fakkeldrager te worden en (nog meer) in beweging te komen om de kern van leren terug te brengen in het hart van onderwijs.

Dit is geschreven door [Erica Aalsma](#), [Cilia Born](#), [Diederik Bosscha](#), [Barbara Gerritsen](#) en [Sanne van der Linden](#).

Als dit artikel je inspireert, deel dan je ervaringen! Na de zomer organiseren we een vervolgesprek met studenten. Heb je belangstelling of ken je studenten die hieraan mee willen doen? Laat het ons weten!

De bronnen voor dit artikel zijn de docenten, teamleiders en ondernemers uit en rond het basis, hoger en middelbaar beroepsonderwijs, die hebben deelgenomen aan een serie gesprekken: Sanne van der Linden, Erica Aalsma, Marjan de Ruiters, Guus Wink, Daniel de Bruin, Leny Baas, Maartje van Rossum, Tim Woensdrecht, Anke van Donkersgoed, Aukje te Kaat, Anne Ribbert, Floor Polak, Riemke van der Meer, Pauline Spaas, Cilia Born, Bas Rosenbrand, Anouk Voogd, René de Besten, Ingrid Paalman, Erik Mooij, Barbara Gerritsen, Michiel Lucassen, Chris Jan Geugies, Diederik Bosscha